

פתרון בחינת הבגרות בספרות

שתי יחידות לימוד

חורף 2015

מספרי השאלון: 05, 904441

מוגש על ידי:

בתיה לוינסון ונאוה לזר

מורות לספרות ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

התשובות מובאות בנקודות בלבד. על הנבחן לפרט את הדברים

פרק ראשון – סיפור קצר

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על שתיים מהשאלות 1-3.

שאלה מספר 1

"הרופא וגרושתו" / ש"י עגנון

- "הרופא וגרושתו" לעגנון הוא סיפור על אהבה שלא מומשה. קשר הנישואין בין הרופא לדינה, אשתו הסתיים בגירושין בגלל מחלת הרופא.
- מערכת היחסים בין דינה לבין הרופא מתאפיינת בניגודים של החלטיות מול הססנות וכוח מול חולשה. במהלך הסיפור חל היפוך במערכת יחסים זו.
- בתחילת הסיפור הרופא מפגין עוצמה ונחישות בעוד דינה מתאפיינת כמי שמפגימה את פגימותה. עם התעצמות מחלת הרופא, מפגינה דינה החלטיות, כושר שיפוט, יכולת ביצוע בעוד הרופא מתאפיין כחסר יכולת הכרעה.
- "הרופא וגרושתו" הוא סיפור ווידוי. הרופא מספר לידידו על מערכת היחסים בינו ובין דינה כ-25 שנה לאחר התרחשותה. הרופא לכוד במצב של אין מוצא, שבוי באהבתו לדינה, בניגוד לו דינה השתחררה ובנתה לה חיים עצמאיים.
- על הנבחן לפרט את התפתחות מערכת היחסים דרך דוגמאות מרכזיות.

שאלה מספר 2

"העיוורת" / יעקב שטיינברג

- "העיוורת" לשטיינברג הוא סיפור על נערה עיוורת שנעשה לה עוול. ברובד הסמוי הסיפור עוסק בעיוורון האנושי.
- ההתרחשות המרכזית בסיפור הוא הגילוי ששקרו לה בנוגע לגבר העתיד להיות בעלה. גילוי השקר מתואר בפתירה והוא מעצים את חשדנותה של חנה ומניע אותה למצוא פתרון לחידת חייה.
- התרחשות מרכזית נוספת היא מות הילדה, המתואר לקראת סיום הסיפור. מות הילדה מניע את העיוורת לפעולה בעקבותיה היא פותרת את חידת חיי בעלה.
- על הנבחן לפרט את כל שלבי העלילה ולתאר כיצד מתמודדת העיוורת עם חידת חייה, תוך התייחסות למוטיב היד, ומוטיב הקולות.

"המפתח" / לבשביס זינגר

- "המפתח" לבשביס זינגר הוא סיפור התפכחות. בעקבות אירוע משברי, בסי פופקין, גיבורת הסיפור זונחת תפיסת עולם עוינת ומאמצת תפיסת עולם חיובית.
- ההתרחשות המרכזית בסיפור היא אירוע שבירת המפתח. האירוע התרחש בגוף העלילה, והוא מניע את תהליך ההתפכחות שחוותה בסי.
- על הנבחן לפרט את כול שלבי העלילה ולתאר כיצד אירוע שבירת המפתח הביא לזניחת תפיסת עולם עוינת, תוך התייחסות למוטיב המפתח.

פראדל/דבורה בארון

- התרחשות מרכזית בסיפור "פראדל" מאת דבורה בארון היא: נישואי פראדל לאברהם נוח אירוע זה מופיע בראשית הסיפור והוא מניע את העלילה, משפיע על פראדל, גיבורת הסיפור ותורם למשמעות הסיפור.
- אפשר לכתוב גם על אירועים אחרים כגון: דברי אחותו של אברהם נוח, שהשניים צריכים להתגרש, נטישת פראדל על ידי אברהם נוח, גירושי פראדל מאברהם נוח ונישואיה לחיים רפאל.
- על הנבחן לחבר בין האירוע שבחר לבין התהליך שעוברת פראדל לאורך הסיפור.
- בראשית הסיפור היא כנועה לנורמות של החברה בעירה היהודית, הנורמות של העולם הפטריארכלי. היא נישאת לאברהם נוח בנישואי שידוך.
- לאורך הסיפור היא חווה משבר בחיי הנישואין, בסיומו היא מגיעה לאמת חדשה ונוקטת עמדה כלפי גורלה וכלפי חייה.
- על הנבחן לפרט את הדברים באמצעות דוגמאות מהסיפור.
- יש לסכם במשמעות שעולה מן הסיפור – הביקורת על החברה הפטריארכלית, על מנהג השידוך ועל מעמד האישה.

צפירה/אתגר קרת

- התרחשות מרכזית בסיפור "צפירה" מאת אתגר קרת היא ההחלטה של אלי הגיבור המספר לדווח למנהל על גניבת האופניים של שולם על ידי שרון וגלעד. אירוע זה התרחש במרכז הסיפור והוא הסיבוך בעלילה.
- אפשר היה לכתוב גם על אירועים אחרים כמו: העימות האלים בין אלי לבין שרון וגלעד בשיאו של הסיפור, המפגש עם שולם בחלקו הראשון של הסיפור.
- אירוע זה משפיע על התהליך שעובר אלי ותורם לבניית המשמעות של הסיפור.
- על הנבחן לחבר בין האירוע שבחר לבין התהליך שעובר אלי.
- בראשית הסיפור הוא נער חלש, לא מקובל.

- לאורך הסיפור הוא חווה משבר, בסיומו הוא משתנה, מתחזק, מגיע לאמת חדשה.
- על הנבחן לפרט את הדברים באמצעות דוגמאות מן הסיפור.
- יש לסכם במשמעות העולה מן הסיפור – הביקורת על החברה הישראלית.

שאלה מספר 3

"איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות" / גבריאל גרסיה מארקס

- הפתיחה והסיום של הסיפור יוצרים מסגרת. הסיפור פותח בנחיתה המפתיעה והמדהימה של האיש הזקן בעל הכנפיים הענקיות בחצרם של פלאיו ואליסנדה, והוא מסתיים בהמראתו המפתיעה והמדהימה לא פחות.
- זה האירוע שפורץ את גבולות הריאליה. אירוע זה יוצר אי וודאות. הסיפור מסתיים ללא כל הסבר הגיוני לתופעה.
- גוף הסיפור מתאר את תגובותיהם של אנשי הכפר ואת ניסיונותיהם הנלעגים להסביר את הבלתי ניתן להסבר.
- יחסם של האנשים והניסיונות להסביר את התופעה מאירים באור נלעג את תושבי הכפר, את טבע האדם ואת החברה האנושית, וכך נבנית הסאטירה.
- הסיפור פותח בתיאור הרקע להתרחשות. תיאור המבול, יוצר אסוציאציה למבול המיתולוגי.
- האווירה המופלאה-נוראה מתעצמת באמצעות תיאור התינוק החולה ותיאור העצב בעולם.
- לצד התיאורים הגבוהים מופיעים תיאורים נמוכים כמו הסירחון מהסרטנים המתים והחול המסריח.
- תיאור השמים והים שהפכו לפיסה אחת הוא מעין היפוך לסיפור הבריאה המקראי, שם מבדיל הבורא בין הרקיע לבין הים, והוא מרמז לכאוס ולחוסר השליטה של האדם בעולם.
- סיום הסיפור מתאר את המראתו של האיש הזקן עם הכנפיים הענקיות.
- באורח פלא, למרות זקנתו ועליבותו הוא שרד את החורף הקשה. הוא הצליח להסתיר מפלאיו ואליסנדה את הכנפיים הגדולות שהשתקמו והצמיחו נוצות.
- המראתו מתוארת באופן דומה לנחיתתו. מצד אחד אווירה מופלאה נוראה שנוצרת באמצעות תיאור רוח גדולה שבאה מן הים, מצד שני תיאורי חולין של אליסנדה חותכת עיגולי בצל לארוחת הצהריים.
- ניסיונותיו להמריא היו מגושמים, ומאופיינים בחבטות כנף עלובות, אבל הוא הצליח. אליסנדה לא מצטערת על הסתלקותו.
- היא ממשיכה לחתוך את הבצל ולעקוב בעיניה אחר המראתו המופלאה של האיש הזקן. היא נראית לה מובנת מאליה, והיא חשה הקלה גדולה.

- סיום הסיפור ממשיך את המגמה שאפיינה אותו לכל אורכו. התעלומה לא נפתרה, האיש המכונף נעלם כלעומת שבא, החיים חוזרים למסלול, והקורא נותר באותה תהייה, באותו היסוס "היה או לא היה".
- על הנבחן לחבר בין דברים אלה לבין המשמעות העולה מהסיפור: הסאטירה על טבע האדם ועל ניסיונותיו הנלעגים להתמודד עם אי הוודאות בעולם באמצעות הסברים נלעגים.

פרק שני - דרמה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 4-9.

טרגדיות של סופוקלס

שאלה מספר 4

"אנטיגונה" / סופוקלס

- אנטיגונה היא טרגדיה של גורל, אך בעיקר טרגדיה של אופי. הקטסטרופה היא תולדה של חטא הגאווה ושל החלטות שגויות.
- במרכז המחזה קונפליקט בין חוק האלים לחוק המלך. הקונפליקט מניע את המחזה ומוכרע ברובד העלילתי. האמירה המתנסחת מחזקת את מחויבות האדם לחוק האלים ורואה את סיבת הקטסטרופה בחטא הגאווה וביהירותם של הגיבורים הטראגיים.
- שניים מהדיאלוגים הם: הדיאלוג בין אנטיגונה לקריאון במערכה השנייה והדיאלוג בין קריאון להיימון במערכה השלישית. בדיאלוגים אילו נחשף הקונפליקט בין חוק האלים לחוק המלך על כול מורכבותו ואופיו הטרגי.
- על הנבחן לפרט את שני הדיאלוגים ולקשרם לעלילה.

שאלה מספר 5

- אנטיגונה היא טרגדיה של גורל, אך בעיקר טרגדיה של אופי. הקטסטרופה היא תולדה של חטא הגאווה ושל החלטות שגויות.
- במרכז המחזה קונפליקט בין חוק האלים לחוק המלך. הקונפליקט מניע את המחזה ומוכרע ברובד העלילתי. האמירה המתנסחת מחזקת את מחויבות האדם לחוק האלים ורואה את סיבת הקטסטרופה בחטא הגאווה וביהירותם של הגיבורים הטראגיים.
- אנטיגונה מייצגת את חוק האלים וקריאון את חוק המלך. קריאון אסר על קבורת פולינקס כי בגד בעיר תבי וחבר לצבא ארגוס, הצר על העיר. אנטיגונה ממרה את פיו וקוברת את אחיה, למרות הצו. בדבריה היא מנמקת את החלטתה כמי שמונעת מתוך אהבה וכמי שמחויבת לחוק האלים.

- מתוך נימוקים אלו אפשר לראות את גדולתה המוסרית של אנטיגונה, הפועלת מאהבה ומתוך נאמנות למשפחתה. היא נחשפת באצילותה ובאומץ ליבה הראויים להערצה.
- דורותיא קרוק מאפיינת את אנטיגונה כדמות מייצגת, ההולכת עד קצה גבול היכולת עם אהבתה ונאמנותה לאחיה.
- על הנבחן לתאר את הופעותיה של אנטיגונה לאורך כול המחזה ולעמוד על איכויותיה האישיותיות.
- דמויות אחרות שמנמקות נימוקים לאיסור הקבורה הן: קראון ואיסמנה. על הנבחן לבחור אחת מהן ולנמק גם את טיעוניה.

שאלה מספר 8

מחזה מודרני

בית הבובות / אבסן

- דיכוי הזולת ופגיעה בכבודו בא לידי ביטוי במחזה "בית בובות" מאת אבסן. מערכת היחסים בין נורה לבין הלמר, היא מערכת יחסים פטרונית, בה הלמר מדכא את נורה ופוגע בכבודה.
- באמצעות התא המשפחתי ופירוקו בוחן אבסן את החברה הפטריארכלית ומבקר אותה.
- על הנבחן לפרט את מערכת היחסים כפי שבאה לידי ביטוי לכל אורכו של המחזה.
- יש לבסס את הדברים על דוגמאות מרכזיות כמו: הדיאלוג הפותח את המערכה הראשונה, סצנת הריקוד, דיאלוג הסיום ועוד.
- על הנבחן לסיים במשמעות העולה מן המחזה תוך הדגשת הביקורת אל מול הערכים החשובים לדעת המחזאי.

שאלה מספר 9

- במחזה "בית בובות" מאת אבסן מוצג ערעור המוסכמות והערכים של העולם הפטריארכלי באמצעות ערעורו של התא המשפחתי.
- אבסן תוקף את הנורמות הישנות שפג תוקפן ומעמיד במרכז המחזה את ההגשמה העצמית כערך חשוב ביותר. בחירתו בנורה כגיבורה מעניקה למחזה את אופיו הפמיניסטי.
- על הנבחן לתאר את המציאות כפי שמוצגת על הבמה באמצעות התפאורה והדיאלוגים.
- יש לבסס את הדברים על דוגמאות מרכזיות כמו: הדיאלוג הפותח את המערכה הראשונה, סצנת הריקוד, דיאלוג הסיום ועוד.
- דרך יחסי נורה והלמר ודמויות המשנה יש לבסס את ערעור המוסכמות והערכים.

- על הנבחן לסיים במשמעות העולה מן המחזה תוך הדגשת הביקורת אל מול הערכים החשובים לדעת המחזאי.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות רק על אחת מהשאלות 10-14.

"הדבר" / אלבר קאמי

שאלה מספר 10

- ברומן "הדבר" מאת אלבר קאמי העיר אוראן הנגועה במגפת הדבר עצבה את חייו ואת גורלו של דר' רייה הדמות המרכזית ברומן. המגיפה התוקפנית, המהלכת אימים, על מקריותה הבלתי מוסברת חייבה את דר' רייה להתמסר לטיפול בקורבנות המגיפה מתוך הקרבה ומסירות, כשהוא מונע על ידי אהבת אדם טהורה.
- "הדבר" היא יצירה פילוסופית אקזיסטנציאליסטית, העוסקת במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של העיר אוראן, הנתקפת בשנות ה-40 של המאה העשרים במגפת דבר ושל תושביה, המתמודדים, כל אחד בדרכו שלו, עם המגיפה התוקפנית.
- ד"ר רייה וחבריו בחוליית המתנדבים מדבירים את המגיפה. במהלך הלחימה בדבר מגיע ד"ר רייה לתובנות בהקשר לאהבת אדם לשאלות אמונה ומגלה את גדולתה של הידידות האנושית.
- עם הדברת המגיפה, ד"ר רייה רושם את כרוניקת הדבר כדי להנציח את הנספים וכדי לומר "שבני האדם יש בהם יותר דברים ראויים להערצה מאשר לבוז".
- בתשובה לשאלה זו אפשר להתייחס לדמויות מרכזיות נוספות כמו: האב פנלו, רמבר, גראן וטארו.

שאלה מספר 11

- הרומן "הדבר" מאת אלבר קאמי משלב בין פסימיות לאופטימיות כלפי העולם וכלפי טבע האדם.
- מגפת הדבר מעיבה בפאסימיות על העולם, אבל המאבק בה הוא הדרך האופטימית לקיום בעולם שנשלט על ידי דבר.
- עמדתו האופטימית של הרומן כלפי טבע האדם באה לידי ביטוי לכל אורכו ומתנסחת במפורש בדברי ד"ר רייה הגיבור המספר בסיום, שבעתות פורענות מגלים שבני אדם יש בהם יותר דברים ראויים להערכה מדברים הראויים לבוז.
- הרומן הדבר הוא אלגוריה.

- על הנבחן לתאר את הרקע – המקום והזמן.
- יש לבסס את הדברים על היחסים בין הדמויות כגון ד"ר רייה, טארו, פנלו, רמבר, גראן.
- יש לבסס את הדברים על אירועים מרכזיים ביצירה כגון: הטלת הסגר, הדרשה הראשונה של פנלו, שיחת רייה ורמבר, שיחת רייה וטארו, מות הילד, העימות בין רייה לפנלו ועוד.
- על הנבחן לתאר את סיום הרומן, נסיגת הדבר ומסקנותיו של ד"ר רייה ולסכם במשמעויות העולות מן היצירה.

שאלה מספר 14

- הרומן "הדבר" מאת אלבר קאמי הוא יצירה פילוסופית אקזיסטנציאליסטית, העוסקת במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של העיר אוראן, הנתקפת בשנות ה-40 של המאה העשרים במגפת דבר ושל תושביה, המתמודדים, כל אחד בדרכו שלו, עם המגיפה התוקפנית.
- ברומן דמויות רבות הבונות את המילייה החברתי ומתפקדות כנציגי המימסד: דר' רייה רופא העיר, האב פנלו- הסמכות הדתית, רמבר- העיתונאי, טארו- אורח מחוץ לעיר, בנו של עורך דין, גראן- פקיד עירייה ועוד.
- הדמויות מציגות דרכי התמודדות שונות עם מגפת הדבר. גורל הדמויות מנסח אמירה שיש למרוד בדבר על ידי נתינת עזרה מתוך אהבת אדם.
- ברומן מתוארים מצבים מגוונים כמו למשל: סגירת שערי העיר ופתיחתם עם הדברת המגיפה. מצבים של עזרה הדדית והתנדבות ולצדם מצבים של השתמטות ואדישות, מצבים של בדידות לצד מצבים של אחווה וסולידריות אנושית.
- המצבים המגוונים תורמים לעיצוב מורכבות התגובה האנושית נוכח המגפה, כמו גם תורמים להמחשת הנסיבות הבלתי אפשריות בעיר אוראן.
- דמות המספר ברומן היא דמות מורכבת של מספר עד-גיבור המתחזה לכל יודע. עמדה מורכבת זו מביאה להזדהות ויוצרת אמינות.

פרק רביעי- שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

פרק זה הוא פרק חובה, הנבחן נדרש לענות על שתיים מהשאלות 15-26 :

על הנבחן לענות על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 15-18)

ועל שאלה אחת משירת המאה ה-20 (שאלות 19-26).

שירת ימי הביניים

שאלה מספר 16

כאבי רב / שלמה אבן גבירול

- הבית החמישי בשיר "כאבי רב" מאת שלמה אבן גבירול פותח את התלונה של המשורר כלפי בורא עולם, תלונה שנאמרת בשיבוצים מאויב, דבר שמעצים אותה ואת הכאב והסבל של המשורר.
- שני הבתים המסיימים את השיר הם בקשה לחסד אלוהי, הם אינם מבטאים דרך להתמודד עם הכאב, אלא את גודל הייאוש וחוסר האונים.
- הבית החמישי פותח את חלקו השני של השיר. בשיבוצים מאויב ובשאלות רטוריות פונה המשורר לבורא וזועק, שהוא לא הים והתנין שעל פי סיפור הבריאה המיתולוגי הקדום מרדו באל, ולכן נענשו. הוא מרגיש כמי שנענש על לא עוול בכפו. הוא גם לא עשוי מברזל ונחושת. הוא אינו חזק כל כך.
- התלונה ממשיכה גם בשני הבתים הבאים. המשורר מרגיש שהצרות סובבות אותו כאילו ירש אותן ושהאל נטפל אליו ולחטאיו, ומשאר בני האדם אינו דורש דבר.
- קדם לתלונה הרקע בו הציג המשורר את הסיבות לסבלו. על הנבחן להסביר את הבתים הראשונים.
- שני הבתים המסיימים את השיר אינם מבטאים דרך להתמודד עם הכאב. הם מבטאים את הייאוש ואת חוסר האונים.
- בתים אלה הם בקשה לחסד אלוהי. הם פותחים בנימה מרוככת ומפויסת "ראה נא". המשורר מבקש מבורא עולם לשים לב לסבלו הפיזי ולמצוקת נפשו אותה הוא מדמה לציפור לכודה בדימוי "כדאה יקושה".
- בבית האחרון הוא מבטיח לאלוהים שיהיה לו לעולמים לעבד ולא יבקש להשתחרר מעבדות זו.
- האופן בו ממסיים המשורר את השיר יוצר רושם של עמדה נועזת, התניית תנאי לאל: אם תשים לב לסבלי...אני אהיה לך לעבד. דבר זה מעצים את הסבל של המשורר ואפילו מעורר את השאלה ואם לא?...
- שיר זה מביע את ייסורי הגוף והנפש של המשורר.

שאלה מספר 18

הים ביני ובינך / שמואל הנגיד

- השיר "הים ביני ובינך" מאת שמואל הנגיד הינו שיר קינה על אח שמת. השיר מביע רגש אמיתי אותנטי והוא פשוט ואינטימי.
- השיר מתאר תהליך נפשי של אובדן המורכב מהכחשה, עיבוד העצב והשלמה.
- האמצעים הרטוריים המדגישים את אוירת הקינה בשיר הם: מילת הכאב "אהה" בבית ד', מוטיב הלב המאפיין את הכאב, השיבוץ מאיוב, המחזיר לשיר אומללות וייסורים והצימוד ארצי-ארץ המדגיש את מות האח.
- האנאפורה "לא" המדגישה את הריקנות שהשאיר מות האח בחייו של האח החי, והיא עומדת בניגוד לפניה אל האח המת בגוף נוכח. הפער בין העדר לנוכח מעצים את אוירת הקינה.

שירת המאה ה-20

שאלה מספר 20

אהבתה של תרזה דימון / לאה גולדברג

- השיר "אהבתה של תרזה דימון" מאת לאה גולדברג הוא סונט שעניינו אהבה נכזבת.
- שלוש שורות הסיום מאירות את חד צדדיותה של האהבה, את העובדה שאין אהבה הדדית בין הדוברת לאהובה. עם בוקר מתנסחת ההבנה שהאהבה לעולם לא תמומש רק בדידותו תיגע בבדידותה והתוצאה היא של בדידות חובקת כול.
- על הנבחן לבסס את דבריו על פי כול בתי השיר ולהתייחס למבנה הסונט וללשון הציורית.

שאלה מספר 23

אני שומע משהו נופל / נתן זך

- "אני שומע משהו נופל" מאת נתן זך הוא שיר אקזיסטנציאליסטי פילוסופי, המצייר את תחושת האבסורד הקיומי, העולה נוכח חווית אובדן ומוות.
- הביקורת הנרמזת בשיר היא על נציגי הסמכות, המטייחים, מסתירים, מספקים תשובות סרק ומעלימים את האמת העומדת בבסיס הקיום האנושי: "שלעולם, לעולם, לעולם לא יהיה לו מנחם".
- הביקורת מעוצבת באמצעות המבנה המעגלי, הניגוד האירוני, סמל הנפילה, ההרמז לשיר הילדים ולסיפור גן עדן, החזרה, וזהות הדוברים.
- על הנבחן לבסס את דבריו על פי כל בתי השיר.

פרק חמישי – שיר שלא נלמד

פרק זה הוא חובה. הנבחן נדרש לענות על שאלה 27

שאלה מספר 27

סעיף א'

ילדי העובדים הזרים מאפיינים את עצמם כ"אחרים", כנחותים, כמי שצריכים להיזהר בלשונם מול החברה הישראלית. לאורך השיר מטאפורות באמצעותן מבטאים ילדי העובדים הזרים את עצמם ואת עולמם. המטאפורה "שער צמר פלדה" מכוונת למוצאם, לאחרותם כבר במראה החיצוני. עולמם הפנימי הסוער והבווער בא לידי ביטוי בתיאור המטאפורי של "הרי געש בשמורת העין" זרותם מתוארת באמצעות המטאפורה: "הלשון שנזהרת מלגלגל סלעים קשים מהשפה של התורה". העברית מוצגת כשפת התורה על כל הכבוד והיראה, והילדים, שזו אינה שפת אמם נזהרים בדברם בה, שלא לומר משהו שישמע לא טוב, לא ליפול למלכודות, לא "לגלגל סלעים קשים". הם מאפיינים את עצמם ואת עולמם בתיאור מכמיר לב של הוריהם ובמיוחד בתיאור האם. ההורים עובדים קשה, האב עובד בבניין דבר שמתואר באופן מטונימי על ידי כתמי המלט שעל חולצתו והאם מתוארת באמצעות סמרטוטי הספונג'ה. בולט הפער הטראגי בין מה שההורים בעיני החברה הישראלית, "עובדים זרים", לבין מה שההורים האלה בשבילם. בעוד עבור החברה הישראלית האם היא "המנקה" עבורם היא אמא שמנקה להם את "חדרי הלב". אמא דואגת, מחבקת, שעובדת כל כך קשה בשבילם. בחלק זה מבטאים ילדי העובדים הזרים את זרותם, את נחיתותם אל מול החברה הישראלית.

סעיף ב'

המפגש של ילדי העובדים הזרים עם השיר של ביאליק מסמל זרות וניכור. כבר המילים "שלמדתם אותנו" מבטאות את הניגוד בינינו, החברה הישראלית לבינם. בגן הילדים לימדנו אותם שירי ביאליק שמייצגים את התרבות העברית, נסינו להפוך אותם לישראלים, אבל לא קיבלנו אותם. והם הזדהו כל כך עם ה"פרח עציץ" שהיה לבדו על החלון וכמה אל חבריו שבגן. כמוהו גם הם מרגישים עקורים, לכן הוא נגע ללבם. את הצער והכאב הם מתארים בתמונה מטאפורית בה ציירו לכבודו ממחטות כדי למחות את דמעותיו, את "טל הבקר", ולא ידעו שאלה הממחטות שלהם. הממחטות הן מטאפורה לדמעות, לכאב לצער של מי ש"נידונו" להיות נחותים.